

ВІДГУК

офіційного опонента
на дисертаційну роботу Харченко Оксани Володимирівни
«Оцінка і прогнозування розвитку туристичного простору
регіону», яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук зі спеціальності 08.00.05 – розвиток
продуктивних сил та регіональна економіка

1. Актуальність, мета та завдання дослідження

На сучасному етапі розвитку світової економіки туризм в різних його формах відіграє все більш значну роль, у багатьох країнах ця галузь досить швидко розвивається та стає могутнім важелем розвитку. Слід зауважити, що туристична діяльність є міжгалузевою сферою економіки, яка охоплює не тільки засоби розміщення, але й транспорт, зв'язок, індустрію харчування, розваг і багато іншого, ця сфера впливає на кожен континент, державу чи місто. Значення туризму для економік різних країн пов'язане, перш за все, з тими перевагами, які він дає за умови успішного розвитку. Ідеться про зростання робочих місць у готелях та інших засобах розміщення, у ресторанах та інших підприємствах індустрії харчування, на транспорті і в суміжних обслуговуючих галузях. Іншою важливою перевагою є мультиплікативний ефект від туризму, тобто його вплив на розвиток суміжних галузей економіки. Крім цього, варто згадати про зростання податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів. Також туризм справляє економічний вплив на місцеву економіку, стимулюючи експорт місцевих продуктів.

З урахуванням таких міркувань, дисертаційну роботу Харченко О.В., метою якої є розробка теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо оцінки і прогнозування розвитку туристичного простору регіонів України можна визнати актуальною, а її результати – такими, що

заслужують на увагу і подальше використання в практичній та науково-дослідній роботі.

Для досягнення поставленої мети в дисертації були поставлені та вирішені наступні завдання:

уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження, а саме: надано визначення поняття регіонального туристичного простору;

визначено сутність туристичного простору як самостійного агента розвитку економіки регіону;

ідентифіковано та проведено класифікацію чинників впливу та встановлено «вузькі» місця які сповільнюють розвиток туристичного простору регіону;

розроблено методичний підхід щодо визначення інтегрального показника туристичної привабливості;

розроблено модель функціонування туристичного простору крізь призму ринкових відносин «споживач - продавець»;

розроблено модель оцінки і прогнозування розвитку туристичного простору;

розроблено механізм ефективного управління туристичною діяльністю в регіонах.

Основні результати дисертаційної роботи отримані у межах виконання науково-дослідних робіт кафедри туризму і готельного господарства «Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова» і є частиною держбюджетної теми «Інноваційні процеси розвитку індустрії туризму: теорія, методологія, практика» (номер державної реєстрації 0114U005034). Автором розроблено методичні засади формування ефективного механізму розвитку туристичного простору регіону.

2. Новизна наукових результатів, отриманих в дисертації

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розробці

організаційно-економічних та методичних засад оцінки і прогнозування рівня розвитку туристичного простору:

удосконалено вербальну модель структури туристичного простору побудовану за допомогою діаграми Ейлера-Венна яка дає змогу ідентифікувати можливі зв'язки його елементів в системі економічного простору;

удосконалено класифікацію чинників розвитку туристичного простору, які на відміну від існуючих дозволяють здійснювати оцінку туристичної привабливості відповідних регіонів для виявлення найперспективніших напрямів розвитку туристичної сфери та подолання просторової диференціації, що дозволить розробити у майбутньому ефективну стратегію сталого розвитку туризму в регіоні;

удосконалено методичний підхід щодо визначення інтегрального показника туристичної привабливості, побудованого на основі таксономічного аналізу, який дозволяє сформувати обґрунтований набір індикаторів, та одержати рейтинги регіонів України за рівнем економічної складової, з метою визначення прогресивних та депресивних регіонів України у сфері надання туристичних послуг з урахуванням аспекту просторової диференціації;

удосконалено модель туристичного простору за допомогою алокаційної складової, характерними ознаками якої є доступність, обсяги та розміщення факторних і нефакторних доходів в межах окремого географічного простору між його суб'єктами, що забезпечує узгодження структури туристичної активності у моделі «споживач – продавець» та задоволення ментальних уявлень про атракцію та рекреацію локації;

розроблено цілісну методику оцінки і прогнозування розвитку туристичного простору, яка на відміну від існуючих дозволить при настанні кризових ситуацій внаслідок впливу природно-техногенних чинників в тому чи іншому туристичному напрямку враховувати масштаби кризи, її терміни, розвиток і поширення з метою поліпшення діяльності туроператорів і забезпечення їх стабільного функціонування в умовах впливу дестабілізуючих чинників;

розроблено механізм ефективного управління туристичною діяльністю з метою подолання просторової диференціації та нерівномірності надання туристично-рекреаційних послуг в регіонах України з метою згладжування в них просторової диференціації туристичного руху;

дістали подальшого розвитку визначення поняття туристичного простору, яке дозволяє включати в себе сутність основних просторових компонент в економіці туризм та розглядати із точки зору суб'єктивного та об'єктивного підходів.

3. Ступінь обґрунтованості положень, висновків та пропозицій

Аналіз поданої до захисту дисертації, автореферату та публікацій дисертанта дозволяє дійти висновку щодо наукової обґрунтованості та достовірності викладених у них результатів, що забезпечується за рахунок актуалізації вибору та творчого використання наукових підходів, чіткого визначення об'єкту та предмету дослідження, мети і завдань дисертаційної роботи, логічного викладення й аргументованого подання отриманих наукових результатів, ретельного вибору та критичного осмислення значної кількості літературних джерел.

Основні питання, які досліджуються автором за наведеними розділами, відображені у роботі, відповідають її меті та завданням, вирішення яких дозволило отримати результати, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Дисертація має чітку та логічну структуру, науковий стиль викладу матеріалу. Структурно-логічна побудова дисертації відповідає складності об'єкта та предмета дослідження, що дозволило автору здійснити комплексне обґрунтування теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо оцінки і прогнозування розвитку туристичного простору регіонів України.

Обґрунтованість та достовірність основних наукових положень дисертації, одержаних результатів, висновків і рекомендацій підтверджується

використанням загальнонаукових, теоретичних та спеціальних методів дослідження, аналізом праць вітчизняних і зарубіжних вчених із досліджуваної проблематики, використанням широкого масиву статистичних даних, апробацією результатів дослідження на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дисертація є самостійною науковою працею, у якій викладено результати комплексного дослідження теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо оцінки і прогнозування розвитку туристичного простору регіонів України. Висновки та рекомендації є достовірними, логічно обґрунтованими шляхом професійного використання відповідних методів дослідження: монографічного та теоретичного узагальнення; системного аналізу; регресійного аналізу.

Інформаційну основу дослідження сформували законодавчі акти України, матеріали Державної служби статистики України, довідково-інформаційні видання, дослідження та наукові публікації зарубіжних та вітчизняних авторів, матеріали науково-практичних конференцій та інформаційно-аналітичні матеріали дослідних установ, міністерств і відомств, підприємств, організацій.

4. Стиль викладення матеріалів дисертації та автореферату та оцінка публікацій

Основний зміст роботи опубліковано у 13 друкованих наукових працях, в тому числі: 4 статей у наукових фахових виданнях (1 – у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз), 1 – у зарубіжному науковому виданні, 1 – у виданні «Scopus», 6 – у матеріалах наукових конференцій.

Це дає підстави для висновку, що результати дисертації були своєчасно оприлюднені, а їх кількість і обсяг відповідають встановленим вимогам до публікації основних положень дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Основні положення, висновки та результати дисертаційної роботи були оприлюднені автором на міжнародних науково-

практичних конференціях. Автореферат відображає основний зміст дисертації та містить лише ті положення та висновки, які висвітлені у дисертації.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Текст дисертаційної роботи Харченко О.В. викладено науковим стилем, українською мовою. Дисертація виконана на достатньому науковому рівні, є самостійно виконаною роботою та має цілісний, завершений характер.

Дисертація чітко та логічно структурована та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 150 найменувань і додатків. Основний зміст дисертації викладено на 170 стор. Робота містить 20 таблиць та 22 рисунки.

Оформлення дисертаційної роботи відповідає встановленим вимогам до наукових робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Дисертація написана державною мовою з дотриманням наукового стилю та використанням у дослідженні спеціальної термінології. Логіка дисертаційного дослідження підпорядкована поставленій меті та завданням і визначає структуру роботи; розділи дисертаційного дослідження взаємопов'язані між собою. Структура дисертаційної роботи узгоджується з назвою, метою та завданнями; наукові положення викладено конкретно і логічно; висновки та рекомендації, наукові розробки, представлені в роботі, деталізовані здобувачем і в більшості доведені до можливості практичного використання.

6. Практична цінність результатів роботи

Практичне значення результатів дослідження Харченко О.В. полягає в тому, що теоретичні положення в дисертації доведені дисертантом до конкретних пропозицій щодо вдосконалення структури туристичного простору регіону з метою підвищення ефективності туристичної діяльності в регіонах

України.

Науково-методичні розробки автора і рекомендації використано у діяльності туристичної агенції ФОП Герус О.В. (Довідка №5/20 про впровадження у практичну діяльність результатів дисертаційної роботи Харченко О.В. від 17.09.2020 р.).

Методологічні положення та результати дисертації, зокрема, науковий підхід до прогнозування обсягу туристичних потоків на базі використання математичного, були впровадженні у роботу ТОВ «ДЖОІН АП! РІТЕЙЛ» (Довідка про впровадження у практичну діяльність результатів дисертаційної роботи Харченко О.В. від 29.01.2021 р.).

Теоретичні та методичні розробки дисертаційної роботи використані автором в навчальному процесі при викладанні курсів «Стратегічний менеджмент в туризмі», «Ситуаційне моделювання і прогнозування в туризмі», «Інформаційні системи і технології в туризмі» на ННІ ЕІМ «Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова» (Довідка №01-15/03/2859 від 30.12 2016 р.).

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Не применшуючи ваги і беззаперечної значимості отриманих позитивних результатів, треба відмітити наступні зауваження та дискусійні положення дисертації:

1. У пункті 1.1 автор зазначає, що туристичний простір – це складова економічного простору (стор. 13), але в тому ж самому абзаці стверджує, що «... віднесення частини економічного простору до туристичного простору зумовлене наявністю туристичної динаміки ... (і далі за текстом)». Отже, незрозумілою є взаємопідпорядкованість означених просторів між собою.

2. Досліджуючи структуру туристичного простору автор виокремлює реальний, функціональний, перцептивний, алокаційний (стор. 25-26), які, на жаль, не знайшли відображення в авторському семантико-

когнітивному концепті туристичного простору (рис. 1.1, стор. 28).

3. На рис. 1.3 (стор. 36) автором наведено структурно-логічну послідовність формування індивідуального сприйняття часового простору у часовому вимірі, у якій у якості суб'єкта визначено потенційного туриста, але не визначено об'єкт туристичного простору. Це потребує більш детального обґрунтування.

4. У п. 2.2 автор наголошує на доцільності дослідження впливу туристичного руху на розвиток туристичного ринку (рис. 2.11, стор. 83), а у подальшому автор зазначає, що розвиток ринку туристичних послуг не завжди є визначальним фактором впливу на туристичний рух (стор. 84). Так що ж на що впливає?

5. На рис. 2.15 (стор. 111) автором визначено елементи, що створюють кризові ситуації в туризмі. Однак, з наведеного рисунку є незрозумілим, що саме автор відносить до елементів. Чи може бути державний сектор або туристичний ринок елементом, що створює кризові ситуації в туризмі?

6. Потребує детального обґрунтування вибір принципів управління розвитком туристичного ринку в умовах просторової диференціації (рис. 3.3, стор. 169). Зокрема, на нашу думку, варто було б врахувати принципи інноваційності, централізації та децентралізації, ініціативності тощо.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Ретельне вивчення й аналіз дисертаційної роботи Харченко Оксани Володимирівни «Оцінка і прогнозування розвитку туристичного простору регіону» дає підстави зробити висновок, що за своїм змістом, теоретичним рівнем і практичною значущістю дисертація є завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову проблему – розробку організаційно-економічних та методичних засад оцінки і прогнозування рівня розвитку туристичного простору.

У цілому у роботі слід визначити виконаними вимоги, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Актуальність теми обґрунтовано; мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження чітко визначено. Висновки і рекомендація, сформульовані автором, відзначаються науковою новизною та мають практичну значущість. Дисертаційне дослідження повною мірою відповідає профілю вченої ради Д 20.051.12 та паспорту спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил та регіональна економіка.

На підставі проведеного аналізу вважаю, що подана до захисту дисертація «Оцінка і прогнозування розвитку туристичного простору регіону» за змістом і оформленням відповідає вимогам п. 9, 11, 12 та 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а зроблені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

За складом вирішених задач дисертація відповідає паспорту спеціальності 08.00.05 — розвиток продуктивних сил і регіональна економіка, а її автор, Харченко Оксана Володимирівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:
професор кафедри туризму і рекреації
Мукачівського державного університету,
д.е.н., професор

В.В. Папі

Підпис Папі В.В. засвідчую:
Учений секретар
Мукачівський державний університет

О.О. Королович

